

Лапечук П. І.,

кандидат сільськогосподарських наук,
провідний науковий співробітник
НДІ приватного права і підприємництва

Кочин В. В.,

молодший науковий співробітник
НДІ приватного права і підприємництва

РЕАЛІЗАЦІЯ ТА ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН НА ВОДОКОРИСТУВАННЯ: ЗАКОНОДАВЧИЙ ПРОЦЕС

На сьогодні одним із найбільш суттєвих досягнень екологічного права як у Європейському Союзі, так і в Україні є широке визнання його в законодавстві, встановлення екологічних прав громадянина.

Як відзначає М. М. Бринчук, в теорії та практиці пормотворчої, правозастосовної та правоохоронної діяльності питання про права людини – найважливіше. При цьому варто зазначити, що громадянин – один із основних суб'єктів екологічного права.

І це без сумніву так, якщо поглянути на норми Конституції України, ст. 27 якої гарантує кожній людині невід'ємне право на життя, ніхто не може свавільно позбавити його. Кожному громадянину гарантується право не безпечно для життя і здоров'я доквілля та відшкодування збитків, заподіяних порушенням цього права (ч. 1 ст. 50).

Особливо хочемо звернути увагу на ст. 13 Основного Закону нашої держави, яка визначає, що земля, її надра, а також атмосферне повітря та інші природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони, є об'єктом права власності Українського народу.

Тобто, зазначена норма Конституції прямо визнає переважне право на користування природними ресурсами всіх громадян, а саме – переважне право на загальне природокористування перед спеціальним.

Стисло проаналізуємо, як же реалізується це право в законодавчому процесі і на практиці (на прикладі права водокористування).

Вже другий рік ведуться дискусії навколо проекту Закону України «Про внесення змін до Водного кодексу України (ресстр. № 2634), особливо щодо питання надання в оренду водних об'єктів.

Особливе занепокоєння викликає норма, відповідно до якої обтяжується право загального водокористування, коли в його здійсненні «порушується технологічний процес підприємств-водокористувачів».

Візьмімо за приклад східні, степові та південні області, де біля населеного пункту є один водний об'єкт, переданий фізичній особі – підприємцю для риборозведення. Він завжди знайде причину порушення технологічного процесу і заборонить загальне водокористування. А де громадянам відпочивати, панувати худоба і птицю, купатися дітям тощо? Тому в законі повинні бути закріплені чіткі норми, відповідно до яких забезпечується конституційне право громадян на загальне водокористування.

Наступне – це реалізація прав громадян на водокористування. За приклад візьмімо сільські населені пункти.

Здавалося б, законодавчо цивільні права громадян на водокористування захищені на достатньо належному рівні, проте на практиці вони реалізуються вкрай незадовільно.

Достатньо сказати, що відповідно до Концепції розвитку водного господарства України, схваленої постановою Верховної Ради (від 14.01.2000 р. № 1390) ще десять років тому було поставлено завдання забезпечення як мінімум половини сільських населених пунктів централізованим водопостачанням у комплексі з системами водовідведення. Проте зараз, як відзначається в новому документі – Концепції Загальнодержавної цільової програми розвитку водного господарства на період до 2020 р., схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів (від 03.09.2009 р. № 1029-р), в Україні налічується 1274 сільські населені пункти з населенням понад 850 тисяч осіб, що користуються привізною водою, причому порівняно з 2005 р. їхня кількість навіть збільшилася. На сьогоднішній день послуги централізованого водопостачання доступні лише 23% населених пунктів у сільській місцевості, а водовідведення – 3%.

І ще одне. З метою створення системи водопостачання сільських населених пунктів для забезпечення належних соціально-побутових умов проживання та життєдіяльності населення у маловодних і забруднених регіонах, яке користується неякісною питною водою, Кабінет Міністрів затвердив Державну цільову соціальну програму першочергового забезпечення централізованим водопостачанням

сільських населених пунктів, що користуються привозною водою, на період до 2010 р. (постанова від 27.08.2008 р. № 741), проте і ця програма та її завдання залишаються лише «побажаннями па папері», оскільки коштів у Державному бюджеті на 2009 р. взагалі не було передбачено.

Тому, на нашу думку, законодавчо необхідно закріпити пріоритет загального природокористування, зокрема водокористування, перед спеціальним, оскільки воно є конституційним правом кожної особи.

І ще. У законодавстві повинна бути чітко визначена відповідальність посадових осіб усіх рангів, які не забезпечують реалізації тих програм, що приймаються відповідними державними органами та органами місцевого самоврядування.